

γο του Ronald Dworkin ο συγγραφέας επιχειρεί μια πρωτότυπη προσέγγιση στο ζήτημα της ηθικής της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης ανθρώπων. Το μεγάλο, ωστόσο, προτέρημα του βιβλίου έγκειται στις ξεκάθαρες θέσεις και απαντήσεις που εισάγει σε ένα ζήτημα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο στη νομική και συνταγματική θεωρία. Έτσι, η άποψή του ότι είναι δυνατόν να αναζητηθεί μια ισορροπία μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων κλώνου, γονέων, κοινωνίας και να υποστηριχθεί με ηθικά επιχειρήματα η επιλογή της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης ανθρώπων πείθει εν τέλει τον αναγνώστη για την νηφαλιότητά της. Δεν μπορώ παρά να παραπέμψω στον ίδιο: «Σε συζητήσεις που αφορούν ζητήματα προκλητικά και αμφιλεγόμενα όσο η κλωνοποίηση ανθρώπων είναι εύλογο να εμφιλοχωρούν μεταξύ άλλων αστήρικτες κινδυνολογίες, συναισθηματικές κραυγές και απόπειρες εύκολου εντυπωσιασμού. Το βιβλίο αυτό κρατώντας απόσταση από προσεγγίσεις τέτοιου είδους, επιλέγει να εστιάσει με νηφαλιότητα στα δικαιώματα του ανθρώπου και του ηθικού προσώπου, και αποπειράται να διερευνήσει τον βαθμό στον οποίον ορισμένα από αυτά ενδέχεται είτε να πληγούν, είτε να προαχθούν στην περίπτωση που η κλωνοποίηση ανθρώπων περάσει από το στάδιο της δυνατότητας σε αυτό της εφαρμογής».¹¹

ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΤΗ (επιμ.), *Ιστορία της Πληροφορίας: Από τον πάπυρο στο ηλεκτρονικό έγγραφο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ Μ. ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ

Δ.Ν. Δικηγόρος

Ο παρουσιαζόμενος συλλογικός τόμος 'Ιστορία της Πληροφορίας: Από τον πάπυρο στο ηλεκτρονικό έγγραφο' αποτελεί αποτέλεσμα της ερευνητικής δραστηριότητας της ερευνητικής ομάδας 'Πληροφορία: Ιστορία, Ρύθμιση, Πολιτισμός' και σχετικού συνεδρίου που έλαβε χώρα το 2013 υπό τη σκέπη και την επιμέλεια της καθηγήτριας του Ιονίου Πανεπιστημίου Μαρίας Κανελλοπούλου-Μπότη. Το εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο επιχειρεί να πραγματευθεί το ζήτημα της πληροφορίας α. υπογραμμίζοντας τη διεπιστημονικότητα της πραγμάτευσής της, β. εξετάζοντας διαχρονικά την εξέλιξή της, γ. αποσυνδέοντάς την από το πλαίσιο της σύγχρονης ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξής της, και δ. επιχειρώντας την εξέτασή της μέσα από

¹¹ Ο.π., απόσπασμα από το οπισθόφυλλο της έκδοσης.

τις κοινωνικές της λειτουργίες (π.χ. επικοινωνία), τη νομική της σημασία (π.χ. πνευματική ιδιοκτησία), αλλά και τη σχέση που αυτή αναπτύσσει με τον άνθρωπο ως υποκείμενο του δικαίου και φορέα δικαιωμάτων (π.χ. προσωπικά δεδομένα και προστασία της ιδιωτικότητας).

Το πρώτο μέρος του βιβλίου πραγματεύεται την 'Πληροφορία μέχρι τον 21^ο αιώνα'. Στο πλαίσιο αυτό, στο κείμενό της η Καλλιόπη Κ. Παπακωνσταντίνου, 'Στήλαι ενθάδε τυπούνται και χαράσσονται: Νομικές και κοινωνικές προεκτάσεις της διάδοσης της πληροφορίας μέσω της γραφής στο χθες' εξετάζει τις κοινωνικές συνέπειες που επέφερε η διάδοση της πληροφορίας μέσω της γνώσης και της γραφής στον αρχαίο και μεσαιωνικό κόσμο, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο σχετίζεται με το δίκαιο. Η Μυρτώ Μαλούτα αναλύει την 'Οργάνωση και διαχείριση της πληροφορίας στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία: Η συμβολή των παπύρων' εξετάζοντας τη σημασία του γραπτού λόγου στις τοπικές κυρίως διοικητικές διαδικασίες. Η Γουλιέλμα-Κυριακή Αυγερινού πραγματεύεται 'Το αρχαίο νόμισμα ως πηγή πληροφόρησης' και τη σημασία του για την τεκμηρίωση της οικονομικής κατάστασης ενός κράτους, ενώ προσφέρει σημαντική μαρτυρία για ιστορικά γεγονότα. Η Σελήνη Ψωμά στο κείμενό της 'Η ελληνική Επιγραφική και η σημασία της για τη μελέτη της Ιστορίας. Μια σύντομη εισαγωγή και παρουσίαση των επιγραφών της Κέρκυρας' πραγματεύεται τη σημασία των επιγραφών για τη δημοσίευση και γνωστοποίηση δημοσίων κειμένων, αλλά και την αξιοποίησή της σε κείμενα ιδιωτικού χαρακτήρα. Η σκυτάλη ως αρχαιοελληνικός κρυπτογραφικός μηχανισμός εξετάζεται από τους Έρη Δημητριάδη, Άγγελο Κιαγιά και Αλέξανδρο Πετειναρέλη, 'Η σπαρτιατική σκυτάλη: Από το αρχαίο κείμενο στη σύγχρονη υλοποίηση'.

Μια εξαιρετική επανάγνωση των Πλατωνικών διαλόγων υπό την οπτική των σημασιολογικών σχέσεων, εκφρασμένων ή υπονοούμενων μεταξύ των βασικών πλατωνικών ιδεών, παρέχει στο κείμενο του 'Μια ερμηνεία του Πλατωνικού Σοφιστή υπό το πρίσμα των σύγχρονων σημασιολογικών σχέσεων' ο Μάρκος Δενδρινός. Οι Μαρίνος Βλέσσας και Μαρία Μαλακού αναλύουν ζητήματα για το 'Χαρτί και τυπογραφία στην Ασία και τη Δύση' αναλύοντας την προϊστορία και τις καταβολές της ευρωπαϊκής τυπογραφίας. Τη Διπλωματική ως βοηθητική επιστήμη της Ιστορίας και του Δικαίου ερευνά η Βιλχελμίνια Ζάχου στο κείμενό της 'Ιστορική επισκόπηση της Διπλωματικής ως επιστήμης'. Μια προσπάθεια σύντομης παρουσίασης και περιγραφής της διαδρομής 'Από το χειρόγραφο στο έντυπο: Πως οι κωδικογράφοι ασχολήθηκαν με την τυπογραφία. Το παράδειγμα του Μιχαήλ Αποστόλη' παρέχει η ανάλυση της Ιωάννας Τσουκαλά. Η Ζαχαρούλα Κα-

ραβά παρουσιάζει την ιστορία των εντύπων και περιοδικών για παιδιά και νέους που εκδίδονταν στην Κωνσταντινούπολη κατά την πρώτη εικοσαετία του προηγούμενου αιώνα στην μελέτη της, 'Ο Ελληνικός Κωνσταντινουπολιτικός περιοδικός τύπος για παιδιά και νέους στις αρχές του εικοστού αιώνα'. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η έρευνα του Γιώργου Α. Γιαννακόπουλου, 'Το περιοδικό του Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Συμβολή στην ιστορία των ελληνικών επιστημονικών περιοδικών'. Τέλος, ο Ιωάννης Δ. Μακρής στο κείμενό του 'Η ιστορία της εξέτασης των εγγράφων ως τη σημερινή ψηφιακή εποχή' ερευνά τα ιστορικά συστήματα διασφάλισης της αυθεντικότητας των εγγράφων.

Το δεύτερο μέρος του συλλογικού τόμου είναι αφιερωμένο στην 'Ιστορία της πληροφορίας και δίκαιο'. Την σχέση δικαίου και πληροφορίας αναλύει στη μελέτη της η Μαρία Κανελλοπούλου Μπότη, 'Law and information: A 'love-hate' relationship'. Τη 'Δικαιική θεματοποίηση της πληροφορίας' ερευνά ο Αλέξης Τάττης, ενώ την 'Ιστορία της προστασίας του εμπορικού σήματος από την αρχαιότητα έως το νέο Ν. 4072/2012' αναλύει η Αριστέα Σινανιώτη-Μαρουδίη. 'Μια μικρή ιστορία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας' αφηγείται με τη μελέτη της η Μαρία Κανελλοπούλου-Μπότη, ενώ η Αρχοντούλα Καψή εξετάζει το θέμα 'Πληροφορία και κοινωνικά δίκτυα: Η ιστορία του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας σε σχέση με την ιστορία της εξέλιξης του Παγκόσμιου Ιστού'. Ζητήματα που αφορούν την 'Ψηφιοποίηση και διαχείριση πνευματικών δικαιωμάτων- τα «ορφανά» έργα και η ιστορία τους' μελετά η Βασιλική Στρακαντούνα. Την 'Ιστορία των βάσεων νομικών δεδομένων' αναλύει ο Γιώργος Ν. Γιαννόπουλος, την 'Ιστορία της νομικής πληροφορικής' ο Ιωάννης Δ. Ιγγλεζάκης και την 'Ιστορία της αποδεικτικής λειτουργίας του εγγράφου' η Βιχελμίνα Ζάχου.

Το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και την εξέλιξη του διαδικτύου' ερευνά η Μαρία Γιαννακάκη, ενώ ο Μαρίνος Παπαδόπουλος εξετάζει στο κείμενό του τη διαδρομή 'Από το CUDOS και το SEMION στον οργανισμό Creative Commons και στο Open Knowledge Foundation'. Το ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μελετούν οι Dimitris Gritzalis, Miltiadis Kandias, Vasilis Stavrou και Lilian Mitrou στη μελέτη τους για τα 'Social media in the history of information: Privacy violations and security mechanisms'. Τις 'Επιδράσεις που ασκεί το υπόστρωμα της πληροφορίας στους διοικητικούς θεσμούς' εξετάζει ο Διονύσης Μοσχόπουλος, ενώ η Αναστασία Ι. Μιχαηλάκη αναλύει το ζήτημα του 'Κώδικα Δεοντολογίας για τους βιβλιοθηκονόμους των ειδικών συλλογών'. Εξαιρετικά ενδιαφέροντα είναι η έρευνα του Minas Samatas, 'A brief history of the anticommunist surveillance in Greece and its

lasting impact'. Τέλος, σε ένα πιο σύγχρονο πλαίσιο εντάσσεται η μελέτη της Παναγιώτας Κιορτσή, 'Η ιστορία των κοινωνικών δικτύων σε παγκόσμιο επίπεδο με την προσέγγιση του Συγκριτικού Συνταγματικού Δικαίου', καθώς και η έρευνα των Δημήτριου Κουή και Λίλιαν Μήτρου με θέμα 'Από το έντυπο στο διαδραστικό βιβλίο και οι νέες μορφές παρουσίασης της γνώσης'.

Το τρίτο και τελευταίο μέρος του βιβλίου θίγει τα κεντρικότερα ζητήματα που αφορούν την πληροφορία από μια διεπιστημονική σκοπιά. Στη μελέτη τους οι Ηλιάννα Αρακά, Νίκος Κούτρας και Ελίζα Μακρίδου εξετάζουν την 'Πρόσβαση στην πληροφορία: Εξέλιξη και ψηφιακό χάσμα', ενώ οι Μαρία Δουκατά και Δημήτρης Πολίτης εξετάζουν το ζήτημα της πληροφορίας στο περιβάλλον της ανοικτής πρόσβασης. Το 'Δικαίωμα στην πληροφορία και ανοιχτά κυβερνητικά δεδομένα' είναι το θέμα της μελέτης της Αικατερίνης Γιαννουκάκου. Το ζήτημα 'Έρευνα σε ιστορικές πηγές και προστασία της πληροφορίας' αναλύει στη διεισδυτική μελέτη της για τα όρια της ελευθερίας της έρευνας η Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, ενώ η Μαρία-Δάφνη Παπαδοπούλου εξετάζει 'Το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας ως λόγο περιορισμού του δικαιώματος γνώσης εγγράφων της διοίκησης'. Ο Spiros Tassos ερευνά το θέμα 'Using social networking sites: Legal or social liability'. Οι Σταμάτιος Γιαννουλάκης, Μάριος Ζέρβας και Πέτρος Αρτέμης εκθέτουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους για την προώθηση της 'Ανοικτής Πρόσβασης' στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, ενώ αντίστοιχα οι Κωνσταντίνος Καλέμης, Άννα Κωσταρέλου, Νεφέλη Γκάτσου και Μαρία Γεωργοπούλου παρουσιάζουν 'Μια ιστορία για την Πληροφορική: Ο οπτικός εγγραμματισμός σε μαθητές μεταναστευτικού υποβάθρου αξιοποιώντας την εικόνα και το διαδίκτυο'.

Τα ζητήματα της ψηφιακής πληροφορίας πραγματεύονται στις μελέτες τους ο Αλέξανδρος Καπανιάρης, 'Από τα ηλεκτρονικά στα εμπλουτισμένα βιβλία (enriched e-books): Εργαλεία ψηφιακού εμπλουτισμού στην εκπαίδευση' και ο Σαράντος Καπιδάκης, 'Οι δρόμοι της ψηφιακής διατήρησης και της ψηφιακής αρχαιολογίας'. Σε αντίστοιχο πλαίσιο η Γωγώ Κωστοπούλου αναλύει τις 'Διαστάσεις της πληροφορίας στη μετάφραση: Ακολουθώντας σημαντικούς σταθμούς στην ιστορία και τη διάδοση της πληροφορίας', ενώ ο Αλέξανδρος Κουλούρης ερευνά την περίπτωση της 'Ψηφιακής βιβλιοθήκης Europeana ως σημείο συγκέντρωσης Ευρωπαϊκού πολιτιστικού αποθέματος'. Ο Μάνθος Σαντοριναίος παρουσιάζει 'Ευκαιρίες και προβλήματα που προκύπτουν κατά τη μετάβαση από τον πολιτισμό του χαρτιού στον πολιτισμό του ψηφιακού υποστρώματος'. Το ζήτημα της

‘Απόπειρας νευροψυχολογικής εξήγησης της διαστρέβλωσης της πληροφορίας’ αναλύει ο Κωνσταντίνος Δημουλάς, ενώ το βιβλίο κλείνουν η Ελένη Βουλιγέα και η Μαρία Σιταρά με την έρευνά τους με τίτλο ‘Ανοικτή πρόσβαση και αρχαιολογικά δεδομένα’.

Ο συλλογικός τόμος ‘Ιστορία της Πληροφορίας’ αποτελεί ένα έργο εξαιρετικά πρωτότυπο για τα ελληνικά δεδομένα το οποίο επιτυγχάνει στη διαχρονική και διεπιστημονική παρουσίαση της πληροφορίας από την αρχαιότητα και το μεσαίωνα μέχρι την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Οι πλούσιες σε ιδέες μελέτες που ο συλλογικός τόμος περιέχει οδηγούν τον αναγνώστη στην κατανόηση της κοινωνικής σημασίας και των κοινωνικών συνεπειών της χρήσης της πληροφορίας, ιστορικά αλλά και στη σύγχρονη εποχή. Πρόκειται, τέλος, για ένα βιβλίο ιδιαίτερα σημαντικό για τον εμπλουτισμό της ελληνικής βιβλιογραφίας σε ζητήματα δικαίου και τεχνολογίας, τα οποία όλο και περισσότερο απασχολούν διεθνώς τη νομική επιστήμη. Με την έννοια αυτή, ανοίγει ουσιαστικά το δρόμο για την έρευνα της πληροφορίας ως διακριτού δικαϊκού κλάδου, αυτού του ‘δικαίου της πληροφορίας’.